

Проф. др Боривоје Милошевић
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
milosevic977@gmail.com

821.163.41.09 Кочић П.
070 ОТАЏБИНА
https://doi.org/10.18485/ai_kocic.2017.ch2

ПЕТАР КОЧИЋ И БАЊОЛУЧКА ОТАЏБИНА

Лист *Отаџбина*, чији је први број из штампе изашао на Видовдан 1907. у Бањој Луци, представља специфичну појаву у историји српске штампе у Босни и Херцеговини током аустроугарске управе. *Отаџбину* је покренуо Петар Кочић са групом сарадника међу којима су се истицали Васо Кондић, Коста Мајкић, Светозар Зрнић, Шпиро Боцарић и други. Лист је заузимао оштар опозициони став према аустроугарским властима, залажући се у првом реду за интересе српских сељака и рјешавање аграрног питања. Иако је излазио релативно кратко, лист је оставио дубок траг у политичком и уопште друштвеном животу Бање Луке и Босанске Крајине.

Кључне ријечи: *Отаџбина*, штампа, Петар Кочић, Бања Лука, Босанска Крајина, Босна и Херцеговина.

У вријеме генералног радничког штрајка који је 1906. захватио Сарајево и још неке градове у Босни и Херцеговини, Петар Кочић је покушао у њега увести и сељачке масе због чега су власти одлучиле да Кочића и уредника листа *Српска ријеч* Стјепу Кобасицу протјерају из главног града Босне и Херцеговине. Пред полазак из Сарајева, на жељезничкој станици, Кочић је поручио: „Ја одлазим возом из Сарајева, а наши ће непријатељи, веома брзо, боси клиснути преко сарајевског поља“ (*Oslobođenje*,

Sarajevo, br. 3.107, 31. avgust 1956). Само неколико дана по Кочићевом протјеривању из Сарајева, у Бечу су одржане демонстрације југословенских студената који су се окупили испред зграде Заједничког министарства финансија кличући у име Кочића и слободе (Вулин 1994: 115). *Српско новинарско удружење* организовало је 12. новембра у Београду митинг подршке Кочићу и Кобасици због самовоље аустроугарских власти и њиховог „насилничког и антицивизаторског рада у Босни и Херцеговини“ (*Полиџика*, Београд, бр. 1.015, 9. новембар 1906).

Истовремено је у београдској *Полиџици* објављен Кочићев текст у којем је писао о „новим људима“, „правим синовима сербског отечаства“ са којима ће се залепшати барјаци „црвени као крв“ на којима ће крвавим словима писати десетина и трећина. „Народ ће разумијети то божанско знамење, поврвиће за њима, и тако ће се приметити љута и крвава кавга“, написао је Кочић (*Полиџика*, Београд, бр. 1.017, 11. новембар 1906). Сличан протестни митинг одржан је у Нишу на којем је „апеловано на част просвећене Европе“ да се босанско питање не скида са дневног реда све до његовог коначног рјешења – „изласка мрског туђина из славне и тужне Херцег-Босне“ (*Полиџика*, Београд, бр. 1.026, 20. новембар 1906). Митинзима одржаним у Београду и Нишу, касније су се придружили грађани Ваљева, Шапца, Чачка и других градова у Србији.

Кочић се први пут пред судом у Бањој Луци нашао недуго по доласку у овај град. Разлог је био проглас који су Кочић и Јово Поповић упутили грађанима позвавши их да не одају почаст генералу Алборију приликом његове посјете Бањој Луци (Глушац 1951: 559; Коџић 1967: 163). Доласком у Бању Луку започела је Кочићева политичка акција у Босанској Крајини. Власти су дале оцјену Кочићеве политичке подобности назвавши га „ватреним подбуњивачем и агитатором који своје српске и социјално-деструктивне идеје покушава да унесе, не само међу радништво и градски пролетаријат, већ и сељаштво“ (Крушевац 1954: 61–67).

Под притиском јавног мњења аустроугарске власти су почетком 1907. донијеле „Закон о штампи“, а нетом по његовој објави, из штампе су почела да излазе два значајна српска опозициона листа – мостарски *Народ* и бањолучка *Ошџбина* (Чубриловић 1953: 92). Припреме за покретање *Ошџбине* трајале су од октобра 1906. до јуна 1907. У просторијама пјевачког друштва „Јединство“ у Бањој Луци 18. октобра 1906. одржан је састанак на којем је донијета одлука о покретању једног српског политичког опозиционог листа (Крушевац 1951: 190). На састанку су присуствовали представници из готово свих срезова Босанске Крајине (Чубриловић 1953: 92). У дискусији поведеној поводом будућег имена листа изнесено је више приједлога: *Српски дорац*, *Српски Крајишник* и *Српска сџража*. Ипак, усвојен је Кочићев приједлог да лист понесе име *Ошџбина*. О брзини којом су се ствари одвијале свједочи и један натпис из *Босанске виле* из децембра 1906. у којем се наводи како је за нови лист обезбјеђен акционарски капитал од 100.000 круна (*Босанска вила*, Сарајево, бр. 24, 31. децембар 1906, 378). Осим Кочића, први сарадници листа били су Васо Кондић, Коста Мајкић, Светозар Зрнић, Јово Поповић, Шпиро Боцарић и други (Стојнић 2016: 33–38). Васо Кондић је пријављен као одговорни уредник (Вулин 1991: 44). Власник и издавач листа био је Вукосав Груберовић. Први број листа симболично је изашао на Видовдан 1907. у Бањој Луци. Занимљиво да је Кочић двије године прије покретања *Ошџбине* властима поднио молбу за оснивање сатиричног часописа *Јазавац*, али је тада глатко одбијен (Вулин 1991: 45).

Појава *Ошџбине* није случајно везана за простор Босанске Крајине. Лист је од првог броја стајао на позицијама хитног рјешавања аграрног питања и побољшања положаја кметова чији је мучан живот посебно био изражен управо на тлу Крајине. У *Уводнику* првог броја изложен је програм листа у којем се, између осталог, наводи:

„Тражићемо све оне политичке и грађанске слободе без којих се не да ни замислити уставан народни живот, [...] слобода лична, слобода збора и договора, слобода штампе, слобода удруживања итд“. У економским питањима уредништво *Ошџаџдине* било је мишљења да сва природна богатства Босне и Херцеговине припадају њеним грађанима, а да је аграрно питање кључно друштвено питање у земљи које треба ријешити тако да штету не трпе ни кмет ни ага. Даље се наводи: „Запуштеном и запарложеном пољу народне просвјете, том биједном пасторчету данашње управе, обратићемо онакву пажњу какву због своје важности и заслужује“. Уредништво је изразило своје увјерење да су Босна и Херцеговина у националном смислу српске земље, мада никоме неће наметати српско име. „Нарочито овдје наглашавамо, да ћемо чувати слогу и поштен споразум са браћом Муслиманима, јер нас тару многе заједничке муке и невоље“, наводи се у уводној ријечи првог броја листа (*Ошџаџдина*, Бањалука, бр. 1, 15. јуна 1907). Уредништво листа било је на позицијама Сарајевске резолуције од 11. маја исте године којом су српски представници затражили политичке слободе и формирање Српске народне организације, која је и основана на Митровдан исте године у Сарајеву.

Појава *Ошџаџдине* изазвала је одушевљење у народу и снажан одјек у јавности – изгледало је као да је први број листа попут бомбе пао на бањолучку калдрму (*Ошџаџдина*, Бања Лука, бр. 2, 5. јула 1907). „*Ошџаџдина* је лепршала, од руке до руке, у пуном жарком сјају видовданског сунца и објављивала и пријатељима и непријатељима, да се још једна свјежа и одморна група младих, одушевљених људи пушта и срчано залијеће у борбу за добро и срећу наше потиштене земље, наших погажених грађанских и политичких права и слобода“ (*Ошџаџдина*, Бања Лука, бр. 2, 5. јул 1907). Појаву *Ошџаџдине* топло су поздравили и други српски листови из Босне и Херцеговине (Вулин 1991: 56).

Народ је у *Ошџбини* нашао свог пријатеља и учитеља. Лист је био подјељен на рубрике које су доносиле политичке и вијести из културе, привреде, међународне вијести, фељтоне и огласе. У најпопуларнијој рубрици *Суви зулуми* писано је о жандарском дахилуку, судским истрагама против мртвих људи, похлепним државним чиновницима, куферашкој дрскости и сл. На заједљив и оштар начин, са доста цинизма и хумора, жигосани су негативни поступци окупационе власти и њених представника.

Аустроугарска управа правилно је процјенила значај *Ошџбине* и против уредништва је убрзо почела примјењивати репресивне мјере. Петру Кочићу и Васи Кондићу суђено је октобра 1907. због серије текстова уперених против власти. Један од таквих чланака појавио се у првом броју *Ошџбине* под називом „Тежак“ у којем је Кочић приказао биједно материјално стање сељака који је, по ауторовом мишљењу, боље живио у вријеме османске управе. Кочић је кроз уста сиромашног сељака изнио у јавност све његове невоље и неправде које му је нанео аустроугарски режим. Реакција власти није уплашила Кочића и сараднике па је *Ошџбина* наставила писати у све оштријем тону, због чега су од прва четири заплијењена чак три броја листа (Крушевац 1951: 205). Описујући прилике у земљи Кочић је користио термине „црна укопација“ и „црна суданија“ (Кочић 1967: 203–212). Кочић је у трећем броју *Ошџбине* штампао познату „Молитву“ у којој наводи: „О, Боже мој велики и силни и недостижни, дај ми језик, дај ми крупне и големе ријечи које душмани не разумију а народ разумије, да се исплачем и изјадикујем искрено над црним удесом свога Народа и земље своје“ (*Ошџбина*, Бања Лука, бр. 3, 29. јун 1907). Како је вријеме пролазило, на страницама *Ошџбине* било је све више бјелине као посљедица строге цензуре. Уредништво није посустајало о чему свједочи краћи текст из петог броја: „Ми знамо врло добро куда ове силне конфи-

скације нишане, али, док је будне свијести нашег народа и пожртвованости наших родољуба, грмиће и одјекиваће мушка и искрена ријеч *Ошацибине* и храбриће народ наш да не клоне на тешком и мучном путу који води потпуној самосталности и слободи наше понижене и увријеђене земље“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 5, 13. јул 1907).

Кочић је сматрао да држава, која без икаквих обзира материјално исцрпљује народ, а не брине да се народни издаци надокнаде, неће моћи дуго да стоји на чврстим темељима. „Док је сељачки сталеж у добром материјалном стању и док се држава брине за напредак и подизање благостања тог сталежа, онда је тој држави сигуран опстанак, јер ће он тада имати непресушно и неисцрпно врело својих прихода, а уз њу ће се повољно економски и културно развијати и други сталежи“, наводи лист. Износећи у јавност сељачку биједу и очај, *Ошацибина* је крајем августа 1907. упозорила: „Не изађе ли се у сусрет њиховим правичним тежњама и захтјевима у решавању животних питања, која обухватају најбитније интересе широких народних слојева, Бог и вјера заоштриће се борба и дотјерати до балчака и оштра мача“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 12, 31. август 1907).

У листу се често изражавао страх од масовног насељавања странаца у Босну и Херцеговину: „Читави срезови у западним дијеловима Крајине лишени су младих људи и радне снаге. Нико од добра не бјежи, нико се од добра не сели. Крајишник се с тешком муком и болом у души растаје са рођеном грудом, јер је љубав његова према земљи развијенија и снажнија него и у једном крају нашем“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 4, 6. јул 1907). Даље се наводи: „Данас лице Лијевча изгледа (као решето), прорешетано многим кућама – кућама наших непријатеља, које доведе окупација, да испред нашег прага ору ливаде и пашњаке“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 23, 16. новембар 1907). Коментаришући живот и рад трапистичког самостана у близини Бање Луке, лист наводи да

је овај католички ред засјео на Врбасу „ко Арапин у пољу Косову“. Траписти су названи јазавцима који систематски грабе и присвајају земљу и шуме старосједилаца (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 9, 10. август 1907). Неповољне и несређене економске прилике, сиротиња и немаштина, неправедна подјела рада, друштвена дисхармонија, [...] порезни систем сисања и цијеђења, ужасне и невјероватне дације“ били су узроци масовног исељавања људи из земље, најприје у прекокеанске земље. „Ми губимо рапидно радну снагу, цвијет народа нашег расипа своју енергију по мрачним и влажним рудницима, гдје копни здравље и вене младост, [...]“, наводи *Ошацибина* (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 3, 29. јун 1907). Лист даље пише да се од власти не може захтијевати да забрани исељавање јер би то значило ускраћивање личних слобода појединца, али се од власти може тражити „да спријечи наговарање плаћених агената, који обрлаћују свијет, да се сели у Америку, те трговаца шпекуланата, који експедирају по неколико стотина сељака у Загреб, а отален их отправља агенција у Америку“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 14, септембар 1907).

Ошацибина је знатан простор посвећивала вјерским и школским приликама Срба у Босни и Херцеговини. У том смислу лист је упозоравао на однарођивање становништва путем школа. „Још пред 30 година није се у нас знало за народност босанску или хрватску, него је сва Европа била увјерена, да су сви Босанци и Херцеговци Срби трију вјера, [...]. Аустријска влада препала се је слоге Срба православних и муслимана, па је још енергичније наставила цијепати наш народ. То је радила највише помоћу школа, с тога и видимо да су први Хрвати постали они Босанци католици који су у школама били. Они су последије као готови фабрицирани Хрвати почели и своју околину похрваћивати, па су данас већ сви варошани католици постали Хрватима у неку руку“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 10, 17. август 1907).

Лист је снажно подржавао рад друштва „Просвјета“, најважније српске културно-просвјетне организације у покрајинама (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 2, 22. јун 1907), захтјевао отварање женске препарандије (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 4, 6. јул 1907) и извјештавао читаоце о приликама у „Друштву Св. Саве“ (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 14, 14. септембар 1907). Уредништво је изражавало забринутост због положаја ћирилице у земљи, посебно у бањолучкој гимназији (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 13, 7. септембар 1907). *Ошцадина* је критиковала Земаљску владу која је дуго времена онемогућавала појединце и установе у организовању алфаветских курсева (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 14, 14. септембар 1907). Износећи статистичке податке о броју основних школа у земљи лист је указивао да су школске прилике у земљи далеко лошије у односу на Србију и Црну Гору (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 20, 26. октобар 1907).

На удару критике налазила се православна Богословија у Рељеву код Сарајева у чијој су се управи налазили, како се наводи, „непријатељи српског народа“. Према писању листа школски програм био је удешен тако да у душама младића који су похађали школу угуши све идеале који треба да красе једног српског свештеника, а умјесто њих укорјени себичњаштво и поданички менталитет (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 12, 31. август 1907). Лист је писао и против Конкордата из 1880. којим је аустроугарски владар добио право да именује и разрјешава православне владике у Босни и Херцеговини. *Ошцадина* је захтјевала да при избору владика учествује и парохијско свештенство, у супротном је запријеђено да ће се прекинути свака веза са митрополитима постављеним на дотадашњи начин (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 10, 17. август 1907).

Владика бањолучко-бихаћки Евгеније Летица и његови поступци били су честа мета редакције. Истицане су његова неспособност, непопуларност у народу и негативне личне особине које су понекад преувеличаване (*Ошцадина*, Бања Лука, бр. 6, 15. фебруар 1908).

Након суђења Кочићу у јесен 1907. и његовог каснијег одласка у затвор *Ошацибина* је често мијењала уреднике. У то вријеме лист је објавио занимљив оглас у којем се наводи: „Уредништву *Ошацибине* потребан је одговорни уредник. Плата: у слободи 40 круна, у затвору 80 круна“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 19, 19. октобар 1907). Власти су на све начине покушавале да ослабе позиције листа и његов утицај на расположење народа. У једном тренутку издата је директива о забрани прикупљања добровољних новчаних прилога у корист листа (Вулин 1991: 88). Поједини ученици бањолучке гимназије изгубили су стипендије или су избацивани из школе због присуствовања скупштинама *Ошацибине* (Вулин 1991: 89–90). Због хроничне беспарице појачане честим новчаним казнама које су изрицане редакцији, често су штампани позиви грађанима да финансијски помогну новине (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 16, 28. септембар 1907).

У наелектрисаној политичкој атмосфери уочи проглашења анексије Босне и Херцеговине, *Ошацибина* је све више дизала глас и пооштравала начин писања. Дана 12. марта 1908. у листу је објављен чланак „Мирише барут“ аутора Драгомира Јанковића у којем се наводи како на Балкану ваздух мирише на барут те предстоје судбоносни догађаји које је изазвала Аустроугарска својим освајачким намјерама. Народ је отворено позван да у случају рата стане на страну Србије против аустроугарског окупатора. Чланак се завршава ријечима: „Брату брат – Шваби рат“ (*Ошацибина*, Бања Лука, бр. 8, 29. фебруар 1908). Према мишљењу Ристе Томића, благајника листа, поменута лозинка садржавала је у себи јасан став – „јединство са Србијом и борбу против швапске тираније у Босни и Херцеговини“ (Bursać 1956: 66). Ниједна новина на овим просторима никада раније није објавила ништа слично овом чланку (Стојнић 2016: 38). Текст је изазвао запрепашћење код власти, тираж листа је заплијењен, а

више чланова редакције осуђено је на дуготрајне затворске казне. Истрагу је водио Војни суд у Бањој Луци, а пресуду је изрекао Војни суд у Бечу. Занимљиво је како је главни уредник Алекса Јунгић ослобођен оптужбе што је изазвало немало чуђење у народу (Крушевац 1951: 249). *Ошџбина* је 27. марта 1908. престала да излази из штампе, да би Кочић лист поново покренуо 1911. у Сарајеву. Опраштајући се од читалаца лист пише како ће у неравноправној борби са јачим непријатељем *Ошџбина* храбро подносити поразе све до коначне побједе, „а тај час сигурно мора доћи, јер је правда уз нас, а правда не може вјечито поражена бити“ (Чубриловић 1953: 140).

Драгомир Јанковић је пред судом био истрајан у порицању своје кривице због спорног текста (Крушевац 1951: 246). Ни тада ни касније није признао да је он аутор чланка, па се у дијелу јавности створило мишљење да је текст подметнут. Лист *Српска ријеч* касније је објавио да је „посредством неких загонетних личности“ чланак најприје понуђен њима, али га је редакција одбила (Вулин 1991: 104). Иначе, Јанковић је још од раније био познат властима и био је под полицијском присмотром. У полицијским списима вођен је као „емисар великосрпске пропаганде“ (Вулин 1991: 106). Историчар Војислав Богићевић мишљења је како су аустроугарске власти подметнуле чланак желећи да на тај начин компромитују Кочића и ликвидирају групу окупљену око *Ошџбине* и сам лист (Вогошевић 1964: 79–106). Са тим мишљењем слаже се и Владимир Ћоровић који пише како је *Ошџбина* угашена ради једног подметнутог чланка (Споменица 1928: VIII). Међутим, Бранко Чубриловић у монографији посвећеној Петру Кочићу наводи како није пронашао ниједан доказ да је Јанковићев чланак плод подметања аустроугарских власти (Чубриловић 1953: 134). Живко Њежић сматра како је Јанковић једини аутор текста и искључује сваку помисао на то да је Земаљска влада преко Јанко-

вића подметнула чланак (Њежић 1936: 465). Дилеме око настанка чланка разрјешао је сам Драгомир Јанковић у тексту објављеном у *Полицији* јула 1938. када је признао ауторство чланка *Мирише баруи* (*Полицијика*, Београд, бр. 10.821, 15. јул 1938). Послије анексије Босне и Херцеговине сви осуђени су амнестирани осим Јанковића, који је у затвору Терезијанштату остао до октобра 1909.

Описујући дио свог тамновања у Црној кући у Бањој Луци, Кочић је писао како му је најлакши дан у седмици био уторак – пазарни дан када су тежаци из околине града долазили на пијацу и заустављали се пред затвором не би ли угледали вољеног Кочића. Сељаци су страховали за Кочићев живот, више него он сам. Снажан и врлетан говор људи, „који се ни Богу нису знали тихо молити“, допирао је до Кочића кроз затворске решетке (*Полицијика*, Београд, бр. 1.415, 24–26. децембар 1907). Једнога дана сељаци су Кочићу пребацили цедуљицу привезану за камен на којој је писало: „Само реци па ће се Бања Лука зацрњети од нашијех шалова и забијелити од нашијех гуњева. Нека не мисли Швабо врнтави – шта мисли“! Кочић им је одговорио да ништа не предузимају јер би узалуд падале главе (Крушевац 1948: 111). Када му је супруга Милка предложила да ће у његово име молити власт за милост, Кочић јој је одговорио: „Узалуд ћеш тражити правду у земљи без слободе. Гдје нема слободе, нема ни правде“ (*Ванјалушке новине*, Ванјалучка, бр. 56, 17. септембар 1954).

Анексиона криза затекла је Кочића у тuzланском затвору и на њега оставила поражавајући душевни траг. Жалио се да га убијају самоћа и чамотиња. Када су га почетком 1909. ослободили из затвора, он се томе није обрадовао, говорећи: „Немам чему да се радујем кад је моја земља у ропству“ (Глушац 1951: 562). По изласку из затвора неки Бањолучани су му приредили непријатно изненађење и плашећи се даљих сукоба са властима, Кочићу су поручили да напусти Бању Луку (Споме-

ница 1928: 8). Изморен и малаксао, Кочић је отишао на Змијање са жељом да се одмори у родном крају. Ту се у Кочићу родила идеја да антропогеографски испита Змијање по упутствима Јована Цвијића. Тако је започела преписка између Кочића и Цвијића из које се види како је највећи српски географ охрабривао Кочића обећававши му новчану помоћ. Назвавши аустроугарске чиновнике у Босни и Херцеговини „фукаром“, Цвијић се плашио да би њихова сарадња могла Кочићу створити доста проблема код власти (Коџић 1967: 279–280). Кочић је 1909. у *Српском књижевном гласнику* објавио текст *Кроз Змијање са посветом Јовану Цвијићу* (*Полиџика*, Београд, бр. 8.792, 1. новембар 1932).

У тренутку када се привремено повукао из јавног живота, Павле Лагарић у *Босанској вили* пише текст „Зашто си се ућутао Петре Кочићу“. „Од како си ти ућутао, не само да је српска сиротиња остала усамљена, него је и босанска земља остала без свог пјевача“, наводи аутор чланка називајући Кочића лабудом који је својим крилима заклањао српску сиротињу (*Босанска вила*, Сарајево, бр. 13–14, 1909, 222). Лагарић је важио за Кочићевог блиског пријатеља који је својом критиком и савјетима знатно утицао на његово књижевно дјело. Као одговор на Лагарићево питање, Кочић је 1910. у Бањој Луци покренуо лист *Развиџак*, књижевно-политичку ревију кратког вијека, али са низом угледних сарадника. На страницама *Развиџика* радове су објављивали: Владимир Ђоровић, Јован Скерлић, Светозар Ђоровић, Алекса Шантић, Коста Ковачевић, Милан Карановић, Данило Димовић и други угледни аутори. Идеја за покретање листа родила се током свакодневних Кочићевих дружења са Васом Глушцем, Владиславом Скарићем и Костом Мајкићем. „Да нам је штогод листића, макар колики је прст, само да се зна да смо живи“, говорио је Кочић. Име листа симболизовало је мале снаге из којих ће се временом развити

велики и снажан рад који је путем просвјете и културе требао српски народ довести до коначног ослобођења и уједињења (*Књижевна Крајина*, Бања Лука, год. I, књ. II, бр. 11, 1931, 458). Подршка је стигла из Београда од неуморног Јована Цвијића који је народ Босанске Крајине називао етнографски свјежим и неиспитаним, па је Кочићу предложио да се у *Развијку* издвоји простор за проучавање народног живота и обичаја (*Полиџика*, Београд, бр. 8.792, 1. новембар 1932).

Петар Кочић се у Сарајеву поново нашао 1910. као посланик у тек основаном босанском Сабору и вођа тзв. групе *Ошџбина*. У Сабор је биран на јединственој српској листи, подржан од сељака и радника, као посланик треће курије за бањолучки срез. Својим бирачима поручио је током предизборне кампање да ће „ријечима пуцати у Сабору“. Обећање је и одржао (*Oslobođenje*, Sarajevo, br. 3.805, 29. avgust 1958). „Рат и мржња рђавим установама, благост и наклоност људима“, поручивао је Кочић. На првим изборима уочи формирања Сабора Срби су наступили јединствено, да би се ускоро српски клуб распао у три групе, окупљене око три политичка листа: *Народ*, *Српска ријеч* и *Ошџбина*. Управо су Кочић и група *Ошџбина*, којој је утиснуо печат своје личности, једини препознали да је аграрно питање било кључно животно и национално питање без чијег рјешавања Србима није било опстанка. Босански Сабор није имао нити једног говорника у европском смислу те ријечи. У земљи није постојала ни демократска ни парламентарна традиција. Никола Стојановић је у својим *Успоменама* означио управо Петра Кочића и Светозара Ђоровића најпопуларнијим и најдуховитијим говорницима. Кочић је у Сабор ушао са гласом признатог књижевника и народног трибуна што је било довољно да осигура сталну пажњу својим иступима. Кочићева сатира, увијена у један подсмјешљив хумор, снажно је привлачила слуша-

оце и чинила га популарним чак и међу политичким противницима (Стојановић 2015: 114).

Данило Димовић, саборски посланик и адвокат који је Кочића често бранио пред судовима, сматрао је Кочића одлучним и борбеним политичарем, увијек спремним да жртвује себе за неки виши циљ. Принцип слободе Кочићу је био светиња. Аустроугарску управу је сматрао извором свег зла и ограничавања народних и грађанских слобода и права. Бескомпромисно је тежио својим идеалима па је био рођени опозиционар, „неспособан да каже неистину“. Димовић наводи како Кочић приликом саборских расправа није могао да обузда свој темперамент. „Он је осјећао и видео сву биједу сељачку, па је као човјек правде и истине водио борбу за сељака на свим линијама“, записао је Димовић (Dimović 1966: 495–496). „Ко се не бори за слободу сељака, тај се не бори ни за националну слободу, јер социјално ропство не може да постоји у једној слободној нацији“, упозоравао је Кочић (Masleša 1956: 19). Он је у социјалном погледу досљедно побијао кметство као преживјелу феудалну установу која је кочила народни напредак, истовремено без илузија о српској чаршији коју често напада због егоизма и личних, себичних интереса. Прецизније речено, Кочић се није борио само против окова у које је народне масе ставио окупатор, већ и експлоатације домаће буржоазије (Kruševac 1956: 18). Кочић је опомињао да аустроугарска власт није учинила много за домаћег сељака. Послије три деценије управе сељак је и даље орао дрвеним плугом, а земља му је рађала исто колико и прије окупације. Укидање феудалних односа било је, по Кочићевом мишљењу, у интересу цијеле земље и омогућило би већу продуктивност земље и напредак тежака.

Петар Кочић је преминуо 1916. у душевној болници у Београду у вријеме када се Краљевина Србија налазила под окупацијом оних снага против којих се Кочић упорно

борио током живота. Двадесет година послје Кочићеве смрти Милан Будимир је пророчански записао како дух Аустрије и даље живи међу нама, те поставио питање једнако актуелно у данашњем времену: „Може ли се политичка самосталност Јужних Словена изградити све док они културно и политички робују Западу? Хоће ли Лујо са својим Јабланом моћи да победи тог најопаснијег противника, чију је моћ Кочић тачно наслућивао“ (Будимир 1936: 348). Ништа мање вриједне и једнако актуелне су ријечи Петра Кочића којима је својевремено критиковао рад Босанског Сабора: „Боримо се против апсолутизма, а слијепо се покуравамо диктаторима. Ми не бирамо вође, него се купимо око њих“ (Вулин 1991: 119).

Извори и литература

Banjalučke novine, Banja Luka, 1954.

Босанска вила, Сарајево, 1906, 1909.

Будумир, Милан. „Кочићев месијанизам“. *Развјешак*, бр. 11, (1936): 348.

Bursać, Dragan. „Uspomene Riste Tomića“. *Korijen*, br. 8–9 (1956): 66.

Вулин, Миодраг. *Кочић и Србија*. Бања Лука, Задужбина Петар Кочић, 1994.

Вулин, Миодраг. *Кочићева Ошацибина I*. Сарајево : Свјетлост 1991.

Глушац, Васо. „Кочић пред судом и у тамници“. *Књижевност*, бр. 5–6 (1951): 559–562.

Dimović, Danilo. „Petar Kočić u politici“. *Putevi*, br. 5, (1966): 495–496.

Књижевна Крајина, Бања Лука, 1931.

Kočić, Petar. *Dokumentarna građa*. Sarajevo: Muzej književnosti Bosne i Hercegovine, 1967.

Крушевац, Тодор. *Петар Кочић*. Београд: Просвета, 1951.

Крушевац, Тодор. „Петар Кочић и аграрно питање у Босни“. *Narodni kalendar*, (1954): 61–67.

Kruševac, Todor. „Petar Kočić – narodni borac i tribun“. *Korijen*, br. 8–9, (1956): 18.

- Крушевац, Тодор. „Три суђења Петру Кочићу“. *Pregled*, sv. I–II, (1948): 111.
- Masleša, Veselin. „Група Отадџбина“. *Korijen*, br. 8–9, (1956): 19.
- Њежић, Живко. „У помен другу Петру Кочићу“. *Преїлег*, св. 153 (1936): 465.
- Oslobođenje*, Сарајево, 1956.
- Отаџбина*, Бањалука, 1907, 1908.
- Полиџика*, Београд, 1906, 1907, 1932.
- Стојановић, Никола. *Младосїї једної ѿколења (Усїомене 1880–1920). Дневник од ѿгдине 1914. до 1918.* Београд: Историјски институт, 2015.
- Стојнић, Бојан. *Шїамїа у Босанској Крајини 1906–1941.* Бањалука: Удружење архивских радника Републике Српске, 2016.
- Сїоменица Пеїра Кочића.* Београд: Државна штампарија, 1928.
- Чубриловић, Бранко. *Пеїар Кочић.* Сарајево: Свјетлост, 1953.

Borivoje Milošević

KOČIĆ'S OTADŽBINA IN BANJA LUKA

Summary

Petar Kočić is one of the most respected Serbian writers and politicians in Bosnia and Herzegovina at the beginning of the 20th century. He was an uncompromising critic of the Austro-Hungarian rule in Bosnia and Herzegovina. Newspaper *Otadžbina* was founded in Banja Luka in 1907. It was a specific and unique phenomenon in the history of journalism in Bosnia and Herzegovina. Petar Kočić was the author of many newspaper articles, especially in the section *Suvi zulumi*. The biggest attention in *Otadžbina* was paid to the life of peasants in Bosnia and Herzegovina and the position of Serbian schools. After the affair *Miriše barut* newspapers were banned and most of the editorial board were punished.

Key words: homeland, print, Petar Kočić, Banja Luka, Bosanska Krajina, Bosnia and Herzegovina.